

TA'LIM SIFATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-TASHKILIY ASOSLARI

Habibullayev Qahramon Shukrullayevich

*Sharq universiteti Nazorat va sifat
monitoringi bo'limi boshlig'i*

Bugungi globallashuv va raqobat kuchayib borayotgan sharoitda ta'lim sifati masalasi jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi – raqobatbardosh, mustaqil fikrlovchi, yuqori malakali kadrlarni tayyorlash orqali ta'lim sifatini doimiy ravishda rivojlantirib borishdan iboratdir. Shu jihatdan, ta'lim sifatini rivojlantirishning pedagogik va tashkiliy asoslarini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Ta'lim sifati tushunchasi ta'lim jarayonining mazmuni, metodlari, shakllari, vositalari hamda natijalari bilan bevosita bog'liq bo'lib, u ta'lim oluvchilarning bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarining belgilangan talablar darajasida shakllanishini ifodalaydi. Ta'lim sifatini rivojlantirish esa ushbu jarayonni tizimli ravishda takomillashtirishni, pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishni hamda ta'lim muassasasining tashkiliy boshqaruv mexanizmlarini modernizatsiya qilishni nazarda tutadi.

Pedagogik asoslar ta'lim sifatini rivojlantirishning muhim tarkibiy qismi bo'lib, ular ta'lim jarayonini ilmiy asosda tashkil etish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, shaxsga yo'naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvlarni qo'llash orqali namoyon bo'ladi. O'qituvchining kasbiy kompetensiyasi, pedagogik mahorati, innovatsion faoliyatga tayyorligi ta'lim sifatini belgilovchi yetakchi omillardan hisoblanadi. Shuningdek, ta'lim oluvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish, ularning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish pedagogik asoslarning muhim jihatlaridan biridir.

Ta'lim sifatini rivojlantirishda tashkiliy asoslar ham muhim o'rin tutadi. Ular ta'lim muassasasini samarali boshqarish, ichki va tashqi monitoring tizimini yo'lga qo'yish, me'yoriy-huquqiy hujjatlar asosida faoliyatni tashkil etish bilan bog'liqdir. Ta'lim jarayonini rejalashtirish, nazorat qilish va tahlil etish mexanizmlarining to'g'ri yo'lga qo'yilishi ta'lim sifati barqarorligini ta'minlaydi. Shuningdek, ta'lim muassasasida qulay pedagogik muhitni yaratish, moddiy-texnik bazani mustahkamlash va raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish tashkiliy asoslarning muhim yo'nalishlari hisoblanadi.

Pedagogik va tashkiliy asoslarning uzviy bog'liqligi ta'lim sifatini rivojlantirishda tizimli yondashuvni taqozo etadi. Ta'lim jarayonida pedagogik yangiliklarni joriy etish tashkiliy qo'llab-quvvatlashsiz kutilgan natijani bermaydi. Shu bois, ta'lim muassasasi rahbariyati va pedagog kadrlarning hamkorlikdagi faoliyati, boshqaruv va o'quv jarayonlari integratsiyasi ta'lim sifatini rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi. Ta'lim sifatini rivojlantirishning pedagogik-tashkiliy asoslari ta'lim tizimida barqarorlikni ta'minlash, innovatsion rivojlanishni jadallashtirish va zamonaviy mehnat bozori talablariga mos kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi. Hozirgi davrda ta'lim tizimini takomillashtirish jamiyat taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ta'lim muassasalarida olib borilayotgan islohotlar ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, o'quvchilarning bilim va kompetensiyalarini zamonaviy talablar asosida shakllantirishga qaratilgan. Shu sababli ta'lim sifati masalasini pedagogik va tashkiliy jihatdan o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Ta'lim sifati o'quv jarayonining mazmuni, metodlari, shakllari hamda baholash tizimi bilan uzviy bog'liq bo'lib, u ta'lim natijalarining belgilangan standartlarga mosligini ifodalaydi. Ushbu jarayon ta'lim oluvchilarda nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirishni, mustaqil fikrlash hamda ijodiy yondashuvni rivojlantirishni taqozo etadi. Shuningdek, o'qitish jarayonining uzluksizligi va tizimlilik ta'lim sifatining muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Pedagogik asoslar ta'lim jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qiluvchi ilmiy yondashuvlar, didaktik tamoyillar va

metodik yechimlarni qamrab oladi. Ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy va innovatsion yondashuvlardan foydalanish o'quvchilarning faolligini oshirishga yordam beradi. O'qituvchining kasbiy tayyorgarligi, pedagogik mahorati va zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmasi ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biridir.

Tashkiliy asoslar ta'lim muassasasida boshqaruv jarayonini to'g'ri yo'lga qo'yish, ta'lim faoliyatini rejalashtirish, monitoring va nazorat tizimini tashkil etish bilan bog'liqdir. Ta'lim jarayonining aniq maqsadlar asosida tashkil etilishi, ichki baholash mexanizmlarining samarali ishlashi va natijalarni tahlil qilish ta'lim faoliyatining sifat ko'rsatkichlarini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, moddiy-texnik bazaning mustahkamligi va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish tashkiliy jarayonlarning ajralmas qismi hisoblanadi. Pedagogik va tashkiliy jihatlarning uyg'unligi ta'lim tizimida barqarorlikni ta'minlaydi. O'quv jarayonida qo'llanilayotgan metod va texnologiyalar boshqaruv tizimi tomonidan qo'llab-quvvatlanganda kutilgan natijalarga erishish mumkin bo'ladi. Ta'lim muassasasi rahbariyati va pedagog xodimlarning hamkorligi, mas'uliyatli yondashuvi hamda yagona maqsad sari yo'naltirilgan faoliyati ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Ta'lim jarayonida ishtirok etuvchi barcha subyektlar faoliyatining o'zaro muvofiqlashtirilgan holda tashkil etilishi muhim ahamiyatga ega. Bunda pedagoglar, ta'lim oluvchilar, boshqaruv xodimlari hamda ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik ta'lim jarayonining yaxlitligini ta'minlaydi. Ta'lim muassasasida sog'lom psixologik muhitni yaratish, o'zaro hurmat va mas'uliyat tamoyillariga asoslangan munosabatlarni yo'lga qo'yish o'quv faoliyatining samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim jarayonini tashkil etishda monitoring va tahlil mexanizmlarining joriy etilishi alohida ahamiyat kasb etadi. O'quvchilarning o'zlashtirish darajasi, pedagogik faoliyat samaradorligi va boshqaruv jarayonlari natijalarini muntazam ravishda o'rganish mavjud muammolarni aniqlash hamda

ularni bartaraf etishga imkon yaratadi. Monitoring natijalariga asoslangan holda ta'lim jarayoniga tuzatishlar kiritish uning samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, pedagog kadrlarning kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biridir. Malaka oshirish kurslari, seminar-treninglar va tajriba almashish jarayonlari pedagoglarning zamonaviy bilim va ko'nikmalarini kengaytirishga yordam beradi. O'qituvchilarning innovatsion faoliyatga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularni ilmiy-ijodiy izlanishlarga jalb etish ta'lim jarayonining mazmunan boyishiga olib keladi.

Ta'lim muassasasida resurslardan oqilona foydalanish ham tashkiliy jihatdan muhim vazifalardan hisoblanadi. Moddiy, moliyaviy va inson resurslarining samarali taqsimlanishi ta'lim faoliyatining uzluksizligini ta'minlaydi. Axborot-resurs markazlari, elektron ta'lim platformalari va raqamli vositalardan foydalanish o'quv jarayonining imkoniyatlarini kengaytiradi. Ta'lim jarayonini tashkil etishda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish pedagogik yondashuvlarning muhim jihatlaridan biridir. O'quvchilarda vatanparvarlik, ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik madaniyatini shakllantirish ta'lim mazmunining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Shu bilan birga, xalqaro tajribani o'rganish va ilg'or pedagogik amaliyotlarni tatbiq etish ta'lim tizimini zamon talablariga moslashtirish imkonini beradi.

Ta'lim jarayonida baholash tizimini takomillashtirish ham muhim pedagogik vazifalardan biri sanaladi. Baholash nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash, balki ularning o'quv faoliyatini rag'batlantirish, mustaqil ishlashga yo'naltirish vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Shaffof va adolatli baholash mezonlarining joriy etilishi ta'lim oluvchilarda mas'uliyat va o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Ta'lim jarayonini loyihalashda fanlararo integratsiyani ta'minlash pedagogik samaradorlikni oshiruvchi omillardan biridir. Turli fanlar mazmunining o'zaro bog'liqligi o'quvchilarda bilimlarni yaxlit holda idrok etish, ularni amaliyotda qo'llash imkoniyatini kengaytiradi. Fanlararo yondashuv asosida tashkil etilgan

mashg'ulotlar o'quvchilarning tanqidiy va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ta'lim jarayonida individual va differensial yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir o'quvchining qobiliyati, qiziqishi va ehtiyojlarini hisobga olish orqali ta'lim jarayonini moslashtirish mumkin bo'ladi. Bu esa o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshiradi hamda bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga zamin yaratadi.

Yuqorida bayon etilgan fikrlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimida yuqori natijalarga erishish pedagogik jarayonning mazmunan boyitilishi hamda boshqaruv va tashkiliy faoliyatning samarali yo'lga qo'yilishi bilan chambarchas bog'liqdir. Ta'lim jarayonini ilmiy asosda tashkil etish, zamonaviy pedagogik yondashuv va texnologiyalardan foydalanish, baholash va monitoring tizimlarini takomillashtirish orqali o'quvchilarning bilim va kompetensiyalarini oshirish mumkin bo'ladi. Shu bilan birga, ta'lim muassasasida qulay pedagogik muhitni yaratish, resurslardan oqilona foydalanish va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlovchi muhim omillar sifatida namoyon bo'ladi. Pedagogik va tashkiliy jihatlarining uzviy uyg'unligi ta'lim tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jo'rayev R.X., Zufarov M.T. Ta'lim sifatini boshqarishning nazariy-metodologik asoslari. – Toshkent: Fan, 2018. – 180 b.
2. Ismoilov X.X. Zamonaviy ta'limda sifat va samaradorlik masalalari. – Toshkent: O'qituvchi, 2020. – 156 b.
3. Kuzmina N.V. Pedagogicheskoe masterstvo prepodavatelya. – Moskva: Prosveshchenie, 2017. – 192 s.
4. Potashnik M.M. Upravlenie kachestvom obrazovaniya. – Moskva: Pedagogicheskoe obshchestvo Rossii, 2019. – 240 s.
5. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. – New York: Teachers College Press, 2016. – 256 p.